

незатверджених в шляхетських правах повернено в міщанство і селянство. В сій справі виразно показала ся сила шляхетських верств польских і неміч російської урядової машини, але д. Імеретинський не зумів використати свого матеріялу; не кажучи вже про ту неприємну і непридатну для наукової розправи фразеологію, де читачеві надокучають взагалі про „русское дѣло“ і „польску інтригу“, автор не вмів виставити характерніші сторони питання; оповідання губить ся серед нещасливо вибраних витягів з актів і не дає ясного розуміння навіть, які були надужиття, яким чином, на яких підвалинах перепроваджували ся затвердження, які вимагання були пізнійше до сього приложені. Одначе все таки годі відмовити авторови і цікавих відомостей з актового матеріялу. Занотую комічну подробицю: урядників, що службою набували право шляхетства, „собраніє“ записувало до польских гербів, так з'являлись: Кузьменко гербу Ястржембец, Тищенко-Туников гербу Абданк і т. и.

М. Г.

Сочиненія А. А. Котляревскаго, т. IV (Сборникъ отдѣленія русскаго языка и словесности Императорской Академіи Наукъ т. L), Спб., 1895, ст. V + CL + 401 + 27 + портрет і рисунок.

Сим грубим томом закінчив ся збірник писань пок. професора київського Ол. Котляревського, довершене петербурською академією наук коштом вдови покійника. Таким чином стали загально приступними писання знаменитого філолога, розкидані в періодичних виданнях або видруковані окремо в малім числі примірників, так що стали великими рідкостями, а тим часом мають чимале значінне. З поміж заміщених писань занотуємо наприклад — кілька рецензій до української літератури і розправку про автохтонність Українців (з поводу погодинської теорії) в I томі, начерк порівняної лінгвістики в т. II, славна розправа про погребальні звичаї Славян і монографія про Славян Поморських в т. III, монографія про Славян Балтійських і проба бібліологічного огляду давного руського письменства — в IV т. Остатня праця особливо важна — бо незаступлена ніякою новішою — для студій руської мови і письменства (смерть не дала автору повести далі сю працю й дати також огляд студій над устною творчостю народа); тут дано загальний огляд історії науки, далі перегляд всеї літератури до руської мови і письменства, з докладним бібліографічним апаратом (Котляревський славивсь як знаменитий бібліограф)¹⁾; досі ся книжка була бібліографічною рідкістю,

¹⁾ Було-б добре, якби якийсь з сучасних учених взяв би ся доповнити сю книжку новою літературою — то побільшило-б її вартість.

бо видрукована в мало розповсюднених „Филологических Записках“ вороніжських, а окремо вийшло тільки 99 примірників. Дешева ціна збірника писань (по 2 руб. том) побільшує приступність сієї праці, яку ми дуже поручаємо нашим академікам і кандидатам.

До IV т. доложено біографію Котляревського, споряджену Пишіним (про неї буде мова осібно) і реєстр праць Котляревського, з означенням відповідних томів збірника. *М. Г.*

Н. О. Сумцовъ — Пѣсни и сказки о живомъ мертвецѣ, К., 1894 р., ст. 18 (відбитка з Київської Старини 1894 р., т. 44).

Тема пісень про живого мерця знана: закоханий молодець, що не може ожентись з любкою своєю, пробує різних хитрощій, щоби спровадити її до своєї хати. Нічо не помагає. Тоді за порадою матері притворюєсь він мерцем, его мила приходить на його подивитись і стає у головах, „живий“ мерлець прокидаєсь і відтак замість похорону відбуваєсь весілля. Тема казок про сю саму справу далеко більш комплікована і різнороднійша; — проф. Сумцов наводить її в різних відмінах, користуючись для варіантів чужих просторою працею Bedier: *Le fabliaux*, Paris, 1893. „Пісні і казки про живого мерця — каже проф. Сумцов — відслонюють нам характерні витки живої звязи українського народа з західним світом і тим мають для нас високий історично-літературний і історично-культурний інтерес“. Проф. Сумцов по своєму методу приводить попри варіанти український і угорсько-руський також болгарський, сербський, угорський, італійський, давні данські, нові шведські і англійські — сі послідні за Чайльдом (*The english and scottish pop. ballads* II с. 506), виказує спільні та спеціальні черти пісень і приходить до заключеня, що в основі сих всіх пісень лежить якась середньовічна новеля або забута казка (*fabliau*), та де і коли з неї піснь повстала та як ширилась, се годі провирити. В віці XVI она вже знана в північній і полудневій Европі. Український варіант підходить до болгарського, а угорсько-руський до німецького — се би вказувала трохи на дороги, якими пісня в Европі ширилась. Казки же українські про живого мерця мають кілька моментів спільних з французькими і німецькими фабльо XIII—XIV в., що знова мають один момент спільний з Панчатантрою. До пізнійших італійських новель стоять наші казки дальше, як до французьких та німецьких. — Праця проф. Сумцова вже тим самим цінна, що она першою у сьому ділі, бо простора монографія проф. Созоновича о жениху — мерці відносить ся до цілком иньшого циклю пісень, казок і повірій та не має нічо спільного з переказами про живого мерця. Одначе можна би сьміло висказати здогад